

Dag Anckar: Folket och presidenten. En författningspolitisk studie. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk. Utgivna av Finska Vetenskaps-Societeten H. 132. Helsingfors 1984. X + 236 s.

Antautuessaan valtiosääntökeskusteluun Dag Anckar säilyttää elegantisti tyylinsä; hän nimittää kirjaansa ajatuskokeeksi ja näkemystään presidentinvallasta yksityiseksi, mutta hän ei esitä sitä poleemisena päivänpuheenvuorona vaan piinaavan analyttisena ja ankan loogisena todisteluna.

Tyylin perusteluna on ilmituotu käsitys yhteiskuntatieteilijän ja politiikan välisestä suhteesta. Tiede ja politiikka ovat perusolemukseltaan toisistaan poikkeavia kulttuureja, eikä niitä voi kytkeä yhteen luopumatta oman kulttuurin tärkeistä erityispiirteistä. Tästä seuraa, että tutkija ei voi ottaa käytännöllisen ongelmanratkaisijan roolia, koska hän joutuisi siinä alistumaan tehtävänannon sisältämiin rajoituksiin ja kohdennuksiin, joiden tutkimuksellinen perustelu on puutteellinen. Toimenpideehdotuksiin tähtäävän tutkimuksen täytyy perustua »harkittuun, teoreettisesti analysoituun sekä loogisesti kestävään aksiomatiikkaan», ja tehtävien ehdotusten on oltava riippumattomia lyhytnäköisestä toteutettavuusajattelusta. Tutkija siis leimautuu helposti utopistiksi, mutta tässä roolissaan hän itse asiassa parhaiten palveleekin politiikkaa.

Tutkimus nimittäin auttaa parhaiten päätöksentekijöitä — ei muotoilemalla konkreettisia politiikkaratkaisuja — vaan ohjaamalla heidät ajattelemaan yhteiskunnan ongelmia tavanomaisesta poiketen, tuomalla esiin ideoita ja uusia näköaloja, kyseenalaistamalla sen mitä politiikka ei halua asettaa kyseenalaiseksi. Tällainen rooli antaa tutkijalle mahdollisuuden tehdä tiedettä luopumatta tieteen säännöistä ja vaatimuksista sekä oman normatiivisen perusnäkemys pohjalta toimien.

»Valaisevankin» vaikuttamisen ensimmäinen edellytys kylläkin on, että tutkijan aivoitukset kulkeutuvat päätöksentekijöiden tietoon. Tarkasteltava kirja on osunut keskele valtiosäännön rajattua tarkistusprosessia ja presidentin asemasta käytävää keskustelua, mutta tieteellisen seuran sarjassa julkaistuna ja joukkomainontaan pääsemättä sen sanoma lienee tavoittanut vain tutkijayhteisön pienen piirin. Tämä on vahinko; Anckarin deduktio ja argumentointi ei ole ongelmatonta eikä kirjan ensimmäinen osa ole helposti maallikon luettavissa, mutta se joka pääsee loppuun — ja myöhemmissä osissa teksti kevenee — tuntee kyllä liikkuneensa päivänkeskustelua ylempällä tarkastelutasolla ja saaneensa arkiajattelusta poikkeavia virikkeitä.

Tutkimuksen taustana on tekijää viime vuosina askarruttanut ongelma: miten valtiosääntömuutoksen avulla voitaisiin tuestaa suomalaista kansanvaltaa, kun demokratia yleisesti määritetään relativistisin määrein

responsiiviseksi, kansalaisten toiveille alttiiksi hallitukseksi. Tavoitteeseen voidaan pyrkiä liittämällä edustukselliseen järjestelmään tiettyjä korjausmekanismeja, jotka eivät kuitenkaan horjuta itse tuon järjestelmän perustaa ja legitimiyyttä. Anckarin ratkaisu on, että presidentin keskeistä asemaa Suomen valtiojärjestyksessä voitaisiin käyttää tähän tarkoitukseen. Oikein muotoiltuna presidentinvalta voisi olla olennainen korjaava tekijä pyrittäessä kansanvallan edistämiseen.

Tasavallan presidentillä olisi tämän konseptin mukaan eräänlainen superfunktio muihin toimijoihin nähden kansalaisille kuuluvan, hallittuihin kohdistuvan ohjailun ja valvonnan edistäjänä ja turvaajana. Kansan ylimpänä luottamusmiehenä hänen on keskeiseltä tähytyspaikalta valvottava, että poliittinen koneisto toimii kansan haluamalla tavalla; »hän hoitaa kansan puolesta valvonta-tehtävää, jota kansa itse luonnollisista ja käytännöllisistä syistä hoitaa vain erityistilanteissa ja erityisjärjestelyjen turvin». Presidentti eri tavoin sekä valvoo että tukee hallitsevien ja hallittujen välistä kansanvaltaista suhdetta: hän välittää ristiriidoissa ja pyrkii pitämään koneiston toimintakelpoisena; hän antaa virikkeitä yhteiskunnalliselle keskustelulle ja pyrkii kohottamaan kansalaiskompetenssia; hän pysäyttää tarvittaessa päätösprosessin ja alistaa valmistellun tuotoksen kansan tarkastettavaksi; ja hän puuttuu itse korjaten valtiollisiin prosesseihin ohjailua heikentävien tekijöiden eliminoimiseksi. Kaikki tämä antaa presidentille melkoisesti enemmän kuin esim. Sven Lindmanin johdonmukaisesti kannatteleman *pouvoir modérateur* -roolin.

Olennaista on, että laaditun mallin mukaan presidentti ei noissa toiminnoissaan välittömästi puutu politiikan sisältöön vaan ainoastaan muotoon. Hän ei ole ohjattu päätöksentekijä vaan ohjausta välittävä päätöksenteon valvoja. Sitoutuminen politiikan sisältöön saataisi väaristää suhdeverkoston niin että primaarin tehtävän täytäminen ei olekaan enää mahdollista. Anckar asettaa presidentin perinteiseen tapaan neutraaliin asemaan politiikan ryhmäetujen yläpuolelle kansan kokonaisedun vaalijaksi — mitä tämä nyt sitten onkaan. Presidentin interventiot ovat valikoituja ja erikoistilanteisiin liittyviä; mutta noissa tilanteissa hänen on toimittava voimakkaasti ja itsenäisesti. Hänen päätöksentekoasemansa on oltava mahdollisimman riippumaton, riippumaton sekä ryhmäeduista että muodollisista parlamentaarisisista siteistä. Presidentinvallan tulisi siis lyhyesti sanoen olla luonteeltaan intensiivistä — selektiivistä mutta riippumatonta.

Tässä lyhyin viittauksin esitelty normatiivinen viitekehys ohjaa presidentin valtiosääntöisen aseman muotoamista. Periaatteessa edetään deduktiivisesti punnitsemalla kaikkia Hallitusmuodossa lueteltuja ja muita ajateltavissa olevia valtaoikeuksia siltä kannalta, toteuttavatko ne tavoiteltua presidenttiyttä vai eivät. Millainen sitten olisi ja mitä tekisi Anckarin toivepresidentti?

Hänet valitaan suoralla kansanvaalilla — mieluiten hy-

väksymisäänestyksellä — neljäksi vuodeksi kerrallaan, eikä uudelleenvalintoja ole rajoitettu. Tämän valintamennettelyn katsotaan turvaavan valitsijamiesten tai eduskunnan toimittamaa vaalia paremmin sen, etteivät vaalikampanjat kohdennu erityisryhmiin ja edunsaajiin sekä ettei presidentin voida osoittaa saaneen peruskannatuksensa tietyistä ryhmistä tai suuntauksista.

Tällä presidentillä on oikeus kuten nykyisellään hajottaa eduskunta ja määrätä uudet vaalit toimitettaviksi. Valtaoikeutta pidetään vahvasti funktionaalisenä, ja sen prerogatiiviluonnetta korostetaan presidentin sekä muodollisella että tosiasiallisella riippumattomuudella muista toimijoista. Mutta presidenttiäkin on epäiltävä: hän saa käyttää po. oikeutta vain kerran toimikautensa aikana, ja eduskunta on lupa hajottaa vasta uusien vaalien toimittamisen jälkeen. Edelleen hänellä on oikeus päättää itsenäisesti ja rajoituksitta hallituksen esitysten antamisesta — mutta ei sisällöstä — eduskunnalle sekä niiden peruuttamisesta. Peruutus päätöstä ei ole lupa mitätöidä eduskunnan omaa lainsäädäntöaloitetta käyttäen! Asetuksenanto-oikeudessa sen sijaan on kysymys ensisijaisesti politiikan sisällöstä, johon presidenttiä ei tule sitoa, ja se olisikin siirrettävä kaikkineen valtioneuvostolle. Eduskunnan hyväksymille laeille vaadittaisiin nykyiseen tapaan valtionpäämiehen vahvistus, ja uuteen käsitellyyn olisi mahdollisuus vasta lähimpiä eduskuntavaaleja seuraavilla valtiopäivillä.

Ulkopoliittinen johtajuus on nykyoloissa avain Suomen valtiosäännön soveltamiseen »puolipresidialisessa» muodossa. Se on siis ristiriidassa Anckarin konseptin kanssa, ja se olisikin siirrettävä valtioneuvoston yleisiin toimivaltuuksiin. Ylipäällikkönvallan ja varsinkin siihen sisältyvän tärkeän nimitysoikeuden taas katsotaan sopeutuvan lähtökohtaisiin premisseihin. Sama koskee valtionpäämiehen laajempaa virkanimitysoikeutta ja hallinnon valvontatehtävää. Näissä toiminnoissaan presidentti profiloi tutkijan näkemyksen mukaan hallintorakenteita mutta ei hallinnossa muotoutuvan politiikan sisältöä.

Muista asioista mainittakoon, että presidentti säilyttäisi sotatilavaltuutensa ja budjettioikeutensa mutta menettäisi armahdus- ja erivapausvallan. Hahmotettu rooli edellyttää mahdollisuuksia esiintyä kansakunnalle ja kehitellä näkemyksiä julkisesta elämästä ja politiikan päiväjärjestyksestä; niinpä esim. seremonialliset esiintymiset eduskunnan edessä ovat merkityksellisempiä kuin yleensä oivallataankaan.

Uusiksi tehtävikseen presidentti saisi valtiollisen aloiteoikeuden mahdollisuutena asettaa työryhmiä selvittämään julkiselle areenalle tuotavia asioita sekä ns. välittömän kansanvallan toteuttamiseen liittyviä toimia, ennen muuta mahdollisuuden päättää neuvoo-antavan kansanäänestyksen toimittamisesta kansanaloitteen pohjalta.

Hallituksen muodostamismenettely olisi kaksivaiheinen: ensi sijassa eduskunnan puhemies valitsisi pääministeriehdokkaan ja esittelisi hänen kokoamansa ministeris-

tön eduskunnan hyväksyttäväksi. Jos ei ministerilistaa synny tai jos eduskunta hylkää sen kahdesti, siirtyy muodostamistehtävä täydelleen presidentille.

Päätöstilanteessa presidentti olisi poliittisesti vastuuton ja ministeristöstä riippumaton. Anckar tinkii parlamentarismista kansanvallan nimessä ja aloittaa HM 35 §:n jyrkästi: »Ministeri on velvollinen varmentamaan presidentin päätöksen».

Tätä presidenttiä ei voi oikeastaan enää nimittää ylimmän toimeenpanovallan haltijaksi; uudelleen muotoilussa HM 2 §:n kolmannessa momentissa toimeenpanovalta uskotaan valtioneuvostolle sekä tasavallan presidentille. Mutta valtionpäämiehen ydinrooli normitetaan samana pykälän alussa: »Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Sen ohessa kansaa edustaa tasavallan presidentti, jonka tehtävänä on valvoa kansantahdon toteutumista.»

Hm!

Näin pitkälle meille on esitelty yleinen konseptio valtionpäämiehen funktiosta Suomen valtiollisessa järjestelmässä sekä valtiosääntöiset järjestelyt, joilla tuohon funktioon ylletäisiin — ja pysähdyttäisiin. Empiirikon on välttämättä edettävä kolmanteen tulkintavaiheeseen, pohtimaan millainen asema näin kehystetyn roolin haltijalla olisi valtasuhdejärjestelmän todellisuudessa. Anckar ei tähän suuntaa mene. Yksilöjohtajuuden monenlaisten, sekä sisäisten että ulkoisten determinanttien mukaantuminen sotkisi pahoin elegantin deduktion, ja tutkija tyytyy sovinnaisesti korostamaan oikeusnormiston ohjausvoimaa. Anckar näyttää kyllä vilpittömästi uskovansa mahdollisuuteen saada kuvatuilla keinoilla aikaan presidenttiys, joka neutraalina voimana politiikan ulkopuolella ja yläpuolella toimien valvoo ylimpänä vartijana kokonaisuuden etua ja kansanvaltaa; joka dominoi omalla alueellaan mutta pysyy valtiosääntöisen työnjaon edellyttämässä erotuomarinroolissaan.

Suomen valtiollisen johtajuuden perinteiden, johtajuusodotusten ja poliittisen organisaation pohjalta arvioiden minä en ole asiasta niinkään varma. Anckar ennakoi kriittikiä ja kiitettävällä tavalla johtaa keskustelun myös omien lähtökohtien pitävyyden tarkasteluun, mutta hänen vastauksensa eivät sittenkään vakuuta.

Keskeinen kysymys kuuluu: onko ylipäätään mahdollista erottaa politiikan sisältöä ja muotoa toisistaan ja voidaanko puhua abstraktisti kansantahdon toteuttamisesta irrallaan yhteiskunnallisesta kilpailusta ja yhden tai toisen erityisintressin dominaatiosta. Kansanvaaliin kytkeytyy kiihkeä kampanja, jossa puolueiden ja puolueyhömiön asettamat presidenttiehdokkaat kiinnittyvät taustavoimiensa pyrkimyksiä kuvasteleiviin ohjelmallisiin linjoihin. Enimpien tähänastisten presidenttien toiminnassa on politiikan sisällöllisinä painotuksina näkynyt, millaiset yhteiskunnalliset voimat ovat muodostaneet heidän vaaliryhmänsä ytimen.

Yhteiskunnallisen ja persoonallisen viitekehöyönsä

piteissa presidentit orientoituvat tehtäviinsä. Missä mielessä voidaan sanoa, että presidentti ei puutu politiikan sisältöön kieltäytyessään antamasta eduskunnan käsitteilyyn valtioneuvoston laatimaa ja puoltamaa lakiehdotusta tai torpedoidessaan eduskunnan päätöksen vetollaan, käyttäessään ylipäällikön- ja budjettivaltaansa, asettaessaan työryhmän selvittämään esille ottamaansa asiaa tai päättäessään omatahtoisesti kansanäänestyksen toimittamisesta. Hajotuksen uhka vahvana sanktiona varjostaa kaikkea eduskunnan ja hallituksenkin toimintaa.

Päätöksenteon järjestely — palaaminen menneiden aikojen konstitutionaaliin muotoihin — merkitsee minun konseptiossani parlamentarismen joltistakin vesittämistä. Tarvitseeko kansanvalta näin kovia lääkkeitä? Poliittisesta asetelmasta riippuen näen kaksi mahdollisuutta. Jos presidentti olisi voimaryhmittymien ulkopuolella — mitä en pidä todennäköisenä — valtuuksien toistuva omatahtoinen käyttö johtaisi ainakin enemmistöparlamentarismiin oloissa välttämättä ristiriitoihin ministeristön ja hallituspuolueiden kanssa ja saattaisi pahimmassa tapauksessa lamauttaa hallituksen. Voimakas puoluejohtaja presidenttinä taas ylittämättömien voimavarojensa turvin ohjailisi avoimesti ja piiloisesti suurta osaa poliittisesta tapahtumisesta. Estämisvalta on myös valtaa positiivisten toimintojen suuntaamiseen.

Minulla on oma kuvitelmani myös siitä, mitä seuraa presidentin roolista hallituksia muodostettaessa. Ei tarvitse muistuttaa siitä, että meidän pienpuolueoloissamme ministeristön pystyttäminen on pitkä ja monivaiheinen prosessi. Jos nyt eduskunnan puhemies ja puolueet eivät pian pääse ratkaisuun, siirtyy aloite täydelleen valtionpäämiehelle, joka panee pystyyn jonkinlaisia presidentin hallituksia ja esiintyy kansakunnan pelastajana. Presidentti korjaa toistuvia arvovaltaivoittoja ja parlamentaarinen osajärjestelmä kärsii tappioita.

Voidaan väittää, että edellä sanottu on ääriinsä kehitelty kauhukuvitelma. Minusta se ei sitä ole, ja asian tätäkin puolta on joka tapauksessa valotettava. Käydystä keskustelusta poiketen Anckar operoi kokonaisvaltaisella valtiosääntönäkemyksellä (tässä onkin kirjan olenainen anti), jonka osaksi presidenttiyksi sijoitetaan; mutta aksiomaattisten lähtökohtien sovellutusta heikentää se, että todistelu etenee kapeassa valtiosääntöisessä uomassa. Mikä johdonmukaisuudessa voitetaan, se informatiivisuudessa menetetetään. Olen julkilausunut ajatuksen, että politiikka on enemmän sosiaalipsykologian avulla ymmärrettäviä kuin valtiosääntölogiikan avulla selitettäviä suhteita.

Jos sinänsä tärkeä ulkopoliittinen johtajuus jätetään huomiotta, niin esitetty reformi merkitsisi presidentin valtiosääntöisenkin aseman huomattavaa vahvistamista. Yleisimmän tason peruskysymykseksi tällöin nousee: jos lähdetäänkin siitä että edustuksellinen parlamentaarinen järjestelmä ei sovinnaisessa muodossaan takaa kansan instruktion tehokasta välittymistä päätöksentekijöille, niin

eikö ole löydettävissä muita korjausmekanismeja kuin näin pitkälle viety yksilönvalta, jonka käyttöön kuitenkin sisältyy ilmeinen dysfunktionaalisuuden riski? Eikö olisi pikemmin pyrittävä edustuksellisen-parlamentaarisen systeemin välittömien ohjaus- ja valvontasuhteiden tehostamiseen kuin turvaututtava ulkoiseen mahtiin, jonka erotuomarinrooli on kaukana ongelmattomasta.

Tässä keskustelussa nouseaan avoimesti arvostusten tasolle, perustaviin ideologisiin näkemyksiin legitimoimista hallinnasta ja valtiollisesta organisaatiosta. Ne tunkevat kyllä esiin käytännöllisemmälläkin tasolla, niin minulla, Dag Anckarilla kuin muillakin, vaihtelevien formaalien järjestelyjen poliittisia seurauksia kun on työläs ennustaa ja laskea. Miten Paavo Kastari aloittikaan valtiosääntökirjansa kymmenisen vuotta sitten: »Valtiosääntöoikeus on pohjaltaan sangen poliittista». Niin se taitaa ollakin.

Vaikka olenkin eri mieltä lähtöarvostuksista ja argumentoinnin pitävyydestä, niin yhdentekeväksi tai mielenkiinnostomaksi en kirjaa sano. Sen lukeminen avasi valtiosääntöanalyysin kenttää, sai pohtimaan toiminnallisten osajärjestelmien suhdetta ja politiikan määräytymistä sekä pani terävöittämään omaa näkemystä. Ehkäpä Dag Anckarin mielestä tutkimus tällä tavalla vaikuttaessaan jo täyttää tehtävänsä.

JAAKKO NOUSIAINEN

**Martti Häikiö: Puolueeton Suomi puolueellises-
sa maailmassa.** Suomen turvallisuuspolitiikan haasteita avaruusaseiden aikakaudella. Kirjayhtymä, Helsinki 1985. 201 s.

Pamflettien aika ei ole ohi. Joskus 1960-luvulla niitä julkaisivat nuoret mahdollisesti tutkijauransa alussa olevat ihmiset ja monet muut aktiiviset keskustelijat. Silloin ne julkaistiin pehmeissä kansissa. Tänäpäin pamfletteja kirjoittavat akateemisen loppututkinnon suorittaneet tutkijat. Ja ne julkaistaan kovissa kansissa, mikä lisää puheenvuorojen painavuutta kuluttajien silmissä.

Pamflettina Häikiön teos on nähtävä. Se ei ole painava tieteellinen puheenvuoro kirjan otsikossa mainittuihin ongelmiin. Silti puheenvuorolla on toki painoa. Siinä on ensiksikin esitetty runsaasti hyviä ja ajankohtaisia kysymyksiä, jotka osoittavat tekijän oivaltaneen, että siinä maailmassa, jossa me elämme, tapahtuu merkittäviä asioita. Vastaukset eivät kuitenkaan ole hyviä, eivät ainakaan kaikki, ja joihinkin kysymyksiin ei vastata laisinkaan.

Arvioinnin kiinnekehäksi voidaan ottaa Häikiön kirjalleen antama otsikko. Mitä sen ensimmäinen osa merkitsee? Onko Suomi toimijana tyhmä kun se on puolueeton maailmassa, joka kuitenkin on puolueellinen? Pitäisikö Suomen olla puolueellinen? Häikiön vastaus tähän näyttää olevan; kyllä. Tämä tulee ilmi siinä, että hän asettaa selvästi vaatimuksen sekä politiikan tekijöiden vaih-

tamiseksi että ulkopoliittikan muuttamiseksi. Tämä on myös vastaus muuten vastaamatta jääneisiin kysymyksiin.

Otsikon toinen osa on esitetty lähinnä lukijan mielenkiinnon herättämiseksi. Avaruusaseita kirjassa käsitellään tuskin lainkaan. Ja mikä tärkeintä, ne eivät ole kirjoittajan näkökulmasta Suomen turvallisuuspolitiikan haasteita. Suomelle avaruusaseilla ei Häikiön mukaan ole oikeastaan minkäänlaista merkitystä.

Kokonaisrakenteeltaan kirja kasvaa argumentiksi Suomen ulkopoliittikan muuttamisen puolesta. Tämä ilmenee erityisesti siinä, että Häikiö kaipaa Suomelta aktiivista ulkopoliittikkaa. Häikiön näkemys aktiivisuudesta poikkeaa kuitenkin rauhanliikkeiden esittämästä aktiviteetin vaatimuksesta. Häikiölle aktiivisuus on nimenomaan toisenlaista ulkopoliittikkaa kuin Suomi on tähän asti harjoittanut. Ja tällaisen uuden aktiivisen ulkopoliittikan toteuttajaksi tarvitaan maahan oikeistolainen (kokoomuslainen) presidentti.

Viimekädessä kirja muodostuu yritykseksi perustella oikeistolaisen valtion päämiehen tarve. Samalla kirja luonnostelee avoimesti sen, millaiselta oikeistolaisen presidentin toteuttamana Suomen ulkopoliittikan tulisi näyttää. Juuri tällaisena kirjaa on luettava ja sellaisena se ilmentää varsin rehellisesti sen mitä oikealla ajatellaan. Tähän voidaan lisätä myös se, että kirja on kirjoitettu siksi, että kirjoittaja itse havittelee oikeiston kansainvälisen politiikan gurun paikkaa.

Tutkimuksellisesti kirjan lukuisat ongelmat ja kyseenalaiset johtopäätökset piilottuvat yksityiskohtiin. Näistä päällimmäiseksi voidaan nostaa se, että Häikiö monien muiden tutkijoiden ja rauhanliikkeen edustajien tavoin näkee suursodan vaaran lisääntyneen. Tästä ei välttämättä synny erimielisyyttä. Sen sijaan sitä syntyy Häikiön vastauksesta. Sodan vaaran lisääntyessä Suomen on muutettava politiikkaansa.

Perinteisesti Suomen ulkopoliittikan on nähty pyrkivän sodan vaaran vähentämiseen. Kekkonen nimeen liittyvä aktiivinen rauhantahtoinen ulkopoliittikka oli nimenomaan tällaista. Suomen kannalta tällainen politiikka merkitsee myös Suomeen kohdistuvan uhan vähentämistä. Eikö Suomen pitäisi sodan vaaran lisääntyessä nimenomaan vahvistaa tällaista perinteiseksi katsottua ulkopoliittikan linjaa eikä vaihtaa sitä johonkin muuhun, jonka sisältöön tulen myöhemmin.

Entä mitkä ovat Häikiön johtopäätökset pohjolan tilanteeseen. Hänen mukaansa sodan vaaran lisääntymiseen liittyy Neuvostoliiton läsnäolon vahvistuminen pohjolassa. Näin riskitekijänä pohjolassa korostuu Neuvostoliiton uhka. Suomelle tämä on ongelmallista siksi, että meillä on Neuvostoliiton kanssa voimassa oleva YYA-sopimus. Se on Häikiölle kauhistus siksi, että se muodostuu hänen mukaansa uhaksi suomalaisille perusarvoille ja toisaalta se vetää Suomen mukaan suurvaltaristiriitaan.

Voidakseen puolustaa perusarvojaan ja turvatakseen

alueellisen koskemattomuutensa Suomen tulisi minimoida yhteistyö Neuvostoliiton kanssa. Samalla YYA-sopimuksen vaikutusalueet pitäisi rajata. Sopimuksen irtisanomista Häikiö ei kuitenkaan asetu vaatimaan. Tällainen julklausuttu vaade estäisi myös oikealla ulkopoliittisen vaikuttajan asemaan nousun. Kuitenkin Häikiö haluaa, että Suomi kriisitilanteessa hakisi apua sieltä, mistä sitä on saatavissa, mikä ei ole enää YYA-sopimuksen mukaista.

Korostaessaan Neuvostoliiton muodostamaa uhkaa pohjolan turvallisuudelle Häikiö esittää, että Yhdysvalloille pohjola on etäinen ja ehkä myös suhteellisen merkityksetön alue. Tässä Häikiö joko tahallaan vaikenee Yhdysvaltain turvallisuuspolitiikan muutoksista tai sitten hän on täydellisen tietämätön tarkastelunsa kohteena olevasta kansainvälisen politiikan yhdestä keskeisestä osa-alueesta.

Reaganin presidenttikaudella Yhdysvallat on siirtynyt niin kutsuttuun »hyökkävään» puolustuspolitiikkaan. Sen yhtenä osana on sellaisen sotilaallisen kyvyn rakentaminen Euroopan pohjoisille merialueille, että sillä voisi eliminoida minkä tahansa kansainvälisen konfliktin varhaisessa vaiheessa Neuvostoliiton pohjoisessa olevan ydinaseiden toisen iskun kyvyn. Tämä politiikka horjuttaa kauhun tasapainoa samalla kun se vetää pohjolan aivan uudella tavalla globaalin strategian osaksi.

Yhdysvaltain läsnäolo on samalla lisääntynyt pohjolassa. Sen osana ovat myös pohjois-Norjassa järjestetyt vuotuiset NATO:n sotaharjoitukset. Tämä kehitys pakottaa Neuvostoliiton vahvistamaan alueellista puolustustaan pohjolassa. Kokonaisuudessaan kehitys merkitsee sitä, että suursodan vaaran lisääntyminen johtaa sodan vaaran lisääntymiseen nimenomaan pohjolassa. Juuri tällainen kehitys vaatii Suomelta perinteistä aktiivista rauhanpolitiikkaa.

Itä-Euroopan suunnalla Häikiötä kiehtovat talouskokeilut. Hän etsii niistä merkkiä muutoksesta, joka johtaisi lopulta jopa kommunismin häviämiseen. Tällainen mahdollinen muutos antaisi Suomelle edellytykset muuttaa ulkopoliittikkaansa. Näissä näkymissä ovat esillä sotia edeltäneet toiveet, joita ei pitäisi koskaan käyttää ulkopoliittikan lähtökohtana.

»Uuden» ulkopoliittikan rakentaminen toiveille kommunismin romahtamisesta pakottaa nostamaan esiin Kekkonen varoittavan sormen. Kekkonen varoitti usein Suomen toisen maailmansodan jälkeistä ulkopoliittikkaa rakennettaessa siitä, että ulkopoliittikkaa ei pidä rakentaa toiveille kommunismin romahtamisesta ja sen avaimille mahdollisuuksille Suomen ulkopoliittikassa.

Edetessään globaaleista ongelmista Suomen presidenttipeliin Häikiö käsittelee pakostakin kysymyksiä, joihin hänen tietonsa eivät riitä. Tietämättömyys tulee vahvasti esiin kehityskysymysten yhteydessä. Häikiön mukaan kehitysmaiden ongelmat johtuvat siitä, että kehitysmaat ovat valinneet sosialismin. Häikiölle suurin osa kehitysmaista edustaa sosialistista yhteiskuntavaliintaa.

Lievimmälläkin sosialismin määrittelyllä päädytään sii-

hen, että vain 1/5 kaikista kehitysmaista joko on ollut tai on sosialistisella kehitystiellä. Tämä joukko on pienempi kuin esimerkiksi vähiten kehittyneiden maiden ryhmä. Jos sosialismi selittäisikin tuon 1/5 ongelmat, niin mikä selittää sitten muiden, kehitysmaiden enemmistön ongelmat. Tutkijana Häikiöltä odottaisi suurempaa täsmällisyyttä ja rehellisyyttä.

Sosialismin syyksi Häikiö panee Etiopian nälänkin. Tämä on kahdessa mielessä ongelmallista. Jospa Etiopian nälän selittäisikin sosialismi, niin mikä selittää Sudanin tai Nigerin nälän. Sosialismia syyttäessään Häikiö myös unohtaa sen, että samaa syytä ei voida soveltaa Etiopian nälkään Haile Selassien aikana. Tai ehkä tämän nälän esiin nostama sosialistinen kehityssuunta aiheutti itse oman syynsä.

Kehitysongelman yhteydessä Häikiö löytää myös muita kummajaisia. Hänelle kehitysongelma on osa suurvaltojen kilpailua. Koska Suomi pyrki pysymään suurvaltojen ristiriitojen ulkopuolella, pitäisi sen pysyä erossa myös kehitysongelmasta. Sitä paitsi Suomen apu ei kuitenkaan riittäisi ratkaisemaan nälkäongelmaa. Tässä onkin Häikiölle kaksi hyvää syytä, miksi Suomi voisi keskittyä muihin kansainvälisiin kysymyksiin ja jättää kehitysmaat vähemmälle ulkopoliitikassaan.

Kirjan kokonaisilmeestä kertovat myös lukuisat yksityiskohdat. Häikiö muun muassa palaa vanhaan argumenttiin, että Suomi joutui toiseen maailmansotaan. Mitä tällainen uudelleenarviointi merkitsee? Pitääkö sille antaa merkitys Häikiön vaatiman uuden ulkopoliitiikan yhteydessä?

Tulevaisuuden sodan syynä Häikiö näkee hyökkäykseen satelliitteja vastaan. Eikö hyökkäys ole jo sotaa? Syyt löytyvät tällaista toimenpidettä edeltävästä tilanteesta, mutta niin pitkälle Häikiö ei haluakaan argumenteissaan mennä.

Häikiö kantaa myös perustellusti huolta Suomen talouden itsenäisyydestä, jota ilman koko yhteiskuntaelämä ja kulttuuri ovat vaarassa. Kuitenkaan Häikiö ei riivilläkään puutu Suomen talouden kansainvälistymiseen ja kansallisen itsenäisyyden menettämiseen sitä kautta.

Häikiön ajattelun takaa löytyy realistin tai oikeammin voimapolitiikan maailmankuva. Hänelle kansainvälinen politiikka on tasapainoa ja etupiirejä, joiden välissä Suomi joutuu kohtaloitaan ratkaisemaan. Tällaisesta lähtökohdasta päädytään jopa loogisesti vaateeseen muuttaa Suomen ulkopoliitiikkaa.

Esitystavan taustalta on löydettävissä myös kaunaisuus sosialidemokraatteja kohtaan. Demarit pitäisi saada pois Suomen ulkopoliitiikan hallitsevista asemista. Demarien ulkopoliitikasta on päästävä irti siksi, että se ei ole kansallista vaan internationalistista. Häikiö jopa epäilee, että Suomen ulkopoliitiikka johdettaisiin Sosialistisesta internationaalista eikä Helsingistä ja Suomen ulkoministeriöstä.

Mikä sitten olisi uuden ulkopoliitiikan keskeisin sisältö. Häikiön mukaan päädytään siihen, että Suomen on osoitettava ulkopoliitikallaan, että se kuuluu lännen leiriin. Olisiko tämä myös puolueettomuudesta luopumista? Edelleen aktiivisuus Häikiön kirjassa tarkoittaa sitä, että Suomen on kansainvälisessä politiikassa myötäiltävä Yhdysvaltojen kantoja. Näin todella päädytään kauaksi siitä politiikasta, jota on nimetty Paasikiven-Kekkosen linjaksi.

Häikiön toiveet voitaisiin ilmaista siten, että Suomen tulee hakea ystävät kaukaa ja viholliset ehkä läheltä, jos ne ovat samat kuin Yhdysvaltain viholliset. Eri asia onkin sitten se, onko edes oikeistolaisella presidentillä edellytyksiä tai oikeutta ryhtyä toteuttamaan »uutta» ulkopoliitiikkaa.

Lopuksi on toki nostettava Häikiön kirjasta esiin myös positiivinen argumentti, joka käy yksiin esimerkiksi rauhanliikkeen vaatiman aktiivisen ulkopoliitiikan kanssa. ETYK:n osalta Häikiö katsoo, että Suomi voisi tällä rintamalla pyrkiä merkittävään uuteen aloitteeseen. ETYK:n päätösasiakirjojen sisältöä voitaisiin ryhtyä toteuttamaan käytännössä pohjolassa eräänlaisena mini-ETYK:inä. Tämä on varmasti syytä ottaa vakavana aloitteena.

JYRKI KÄKÖNEN

Walter Seitter: **Menschenfassungen**. Studien zur Erkenntnispolitikwissenschaft. Klaus Boer Verlag, München 1985. 281 s.

'Politiikasta' on puhe usein myös strukturalismiin tai post-strukturalismiin yleensä luettujen kirjoittajien teksteissä. Ulkopuolisen on kuitenkin useimmiten vaikea eksplikoida, mitä kulloinkin käsitteellä tarkoitetaan: 'politiikkaa' kritikoitaan tai puolustetaan ikään kuin tunnettuna käsitteenä tai päinvastoin käytetään sitä hyvinkin spesifissä merkityksessä, jota ei eksplikoida. Kun lisäksi ranskalaiseen esseistiikkaan on vaikea saada otetta, jättävät esimerkiksi Baudrillardin tai Lyotardin tekstit usein vaikeutelman: 'onkohan tuossa mitään kiinnostavaa' — nimenomaan politiikan ymmärtämisen kannalta. Onko heillä vain fiksuja heittoja, joiden arvon näkisi vasta spesifeissä monografioissa, joita he eivät kuitenkaan koskaan kirjoita. Jos ei ole kiinnostunut strukturalistisesta oppirakennelmasta, mitä heuristista arvoa teksteistä jää, josta 'ulkopuolisille' politiikan tutkijoille voisi olla oppimista?

Walter Seitterin alunperin habilitaatiotyöksi laadittu artikkelikokoelma on ensimmäinen käsiini osunut teos, jossa strukturalismin inspiroima kirjoittaja suhteellisen systemaattisesti sekaantuu keskusteluun politiikan käsitteestä. (Ei ihme, että teos tulee saksalaiselta kielialueelta). Yritän seuraavassa panna syrjään vastaväitteitäni strukturalismin oppeja kohtaan ja tarkastella teoksen heuristis-

ta arvoa politiikan käsitteen tulkitsemisen ja siihen nojaten politiikan tutkimuksen uudelleensuuntaamisen kannalta. Tällöin en myöskään puutu kirjan alkupuoliskon 'Erkenntnispolitiken im Abendland' historiallisiin esseisiin, vaikka niihin sisältyy mielenkiintoisia huomioita mm. kasvatuksen, tilastojen ja valistusopin 'ihmisenmuodostuspolitiikasta' osana modernin yhtenäisvaltion muodostumis- ja lujittumisprosessia 1500-luvulta 1700-luvulle. Rajoitun teoksen jälkipuoliskon muodostamaan tutkimukseen 'Erkenntnispolitik als eine Seite des Politischen'.

Erityisesti siinä, mitä kirjoittaja kritikoii sovinnaisia tapoja politiikan ymmärtämiseksi, voi yllättävän usein alikirjoittaa hänen perusajatuksensa, joskus jopa hieman ihmetellen, että joku muukin ajattelee siihen suuntaan, mihin itse on pitkällisen paneutumisen ja poisoppimiskehityksen tuloksena päätenyt. Ehkä ilmeisin koko (post)strukturalistiselle suuntaukselle yhteinen ansio on huomion suuntaaminen 'mikropoliittikkaan': ihmisten välisten suhteiden, elämäntapojen, yleensä maailmaan (jopa luontoon) asennoitumisen läpeensä problemaattisen ja kiistanalaisen sekä 'keinotekoisien' luonteen tematisointi sekä näissä suhteissa käytettyjen 'tekniikkujen' erittely. Kirja antaa ikään kuin tukea sille, että voi olla politiikan tutkija olematta erityisemmin kiinnostunut hallituksista ja eduskunnista, vaaleista ja järjestötoiminnasta etc.

Toiseksi Seitter polemisoi ansiokkaasti kaikkia yrityksiä vastaan, 'selittää' politiikkaa pelkäksi pintailmiöksi, jonka 'selittävät' sen ulkopuoliset, 'syvemmät tekijät'. Kolmena esimerkkinä tällaisista 'selityksistä' tekijä erittelee politiikan ymmärtämistä 'tarpeidentyydytykseksi', 'aatteidentoteutukseksi' sekä 'yhteiskuntakehityksen' ilmaukseksi. Suomalaista keskustelua silmällä pitäen on erityisesti korostettava sitä oikeutettua tendenssiä modernissa keskustelussa, joka kieltää sen mikä on tähänasti opetettu selviönä, nimittäin että 'politiikka on yhteiskunnallinen ilmiö': kieltäydytään sijoittamasta politiikkaa klassisesta politekonomiasta ja Hegeliltä tuttuun 'valtio vs. yhteiskunta' -kehikkoon (militanttina tuoreena esityksenä vrt. myös Alan Badiou: *Peut-on penser la politique*. Paris, Seuil, 1985). Seitter kutsuu 'Aufstieg des Sozialen' -tendenssiä ilmeisesti Hannah Arendtilta lainatulla antiikin termillä kehitykseksi kohti 'oikos-despotiaa' (232).

Teoksen ansioihin kuuluu edelleen ykseyden ja identiteetin kaipuun radikaali hylkääminen: politiikka ymmärretään epäjatkuvuuden, moninaisuuden, etäisyyden, satunnaisuuden alueeksi, jolle on tunnusomaista kiinteän ja varman perustan puuttuminen. Myös politiikkaa koskevan tiedon edellytys on se, että tämä 'pohjattomuus' tunnustetaan kiertämättömäksi. Poliitikantutkimus tulkitaan tieteksi, 'die die Erkenntnis der Menschendinge von der Seite der Akzidentien her angeht' (177). Myös tietokysymyksissä ratkaisut ovat kiertämättömiä: tieto on tässä mielessä 'poliittista'.

Käsitehistorian kannalta kiintoisalla tavalla Seitter ot-

taa viitekohdikseen kaksi Weimarin tasavallan ajan keskeistä politiikan käsitteen tematisoijaa, Carl Schmittin ja Helmuth Plessnerin. Schmitt on hänelle haaste ja kritiikin kohde, kun taas Plessner nousee Jacques Lacanin rinnalle tekijän oman konseptin kehittelyn tueksi.

Oikeutetusti tekijä näkee 'ratkaisun' käsitteen avaimena Carl Schmittin käsitykseen poliittisuudesta ja sen, kuinka Schmittin käsitys suvereenista poikkeustilan julistajana merkitsee jo 'ratkaisujen kontingenssin redusointia' (235). Tästä tekijä kuitenkin päätyy 'liian suoraan' johdopäätökseen, että Schmittille politiikka on vain sisäisesti homogeenisten 'poliittisten yksikköjen' politiikkaa ja puhumaan Schmittin 'valtioon kiinnittyvästä poliittisuuskäsitteestä' (222). Hedelmällisempi olisi korostaa Schmittin — ainakin ennen v. 1933 loppupuoliskoa, jolloin hän luopui 'decisionismistaan' — sisällyttävän konseptioonsa tietoisien jännitteiden ratkaisun ja ykseyden, avoimuuden ja järjestyksen välillä, siinä määrin, että hänen aikalaisensa syyttivät häntä pikemminkin järjestyksen viholliseksi (vrt. Kari Palonen: *Politik als Handlungsbegriff*. Helsinki 1985; erit. 139). Puhe Schmittin politiikkakäsityksen valtiofiksaatiosta taas sivuuttaa kokonaan 'Der Begriff des Politischen' -teoksen (1927/1932) ensimmäisen lauseen: »Der Begriff des Staates setzt den des Politischen voraus».

Helmuth Plessnerin varhaistuotannon sisältämä politiikan käsitteen tematisointi on toistaiseksi jäänyt vähän tunnetuksi, vaikka esimerkiksi kommuuniutopioiden kritiikissä on uudestaan törmätty hänen teokseensa *Grenzen der Gemeinschaft* (1924). Plessner on alunperin biologi ja Seitter käyttää tietoisesti hyväksi myös hänen anti-reduktionistista antropologiaansa teoksessa *Die Stufen des Organischen und der Mensch* (1928), samalla kun tietysti suoranaissimmin politiikan käsitteeseen puuttuva Plessnerin teos *Macht und menschliche Natur* (1931) on keskeisesti mukana tarkastelussa.

Plessnerin teosten hyväksikäytön yhteydessä näyttäytyy selvästi Seitterin 'de-kontekstualisoiva' tulkintastrategia. Hän ei lainkaan ole kiinnostunut Plessnerin eksplisiittisestä sitoutumisesta Diltheyn ja Georg Mischin inspiroimaan 'Lebensphilosophien', sen suhteisiin Husserliin ja Heideggeriin tai Plessnerin politiikan käsitteen suhteuttamisesta Weberin, Schmittin ym. konseptioihin, joihin tekstit eksplisiittisesti viittaavat. Itse asiassa tekijä ei lainkaan puutu tarkemmin siihen, miten Plessner epäselvää politiikkaa, mitä formulointeja hän tässä yhteydessä käyttää jne, vaan käyttää Plessnerin tekstiä oikopäätä omiin tarkoituksiinsa. Ehkä tärkein 'käsitelaina' Plessneriltä on politiikan vertaaminen — sodan sijasta — 'diplomatiiaan' (246). Tällöin tekijä ei kuitenkaan kysy, missä mielessä Plessner vertauksen esittää — sen vastakohta hänellä on 'Gemeinschaft'-ajattelun 'suorapuheisuus' — vaan jatkaa teemaa omasta intuitiostaan lähtien (tulkitsemalla 'diplomaatin' diplomihaltijaksi): Plessner ei suinkaan välttämättä edellytä diplomatiasta puhuessaan 'dipl-

maattia' vaan kyse on tietyn toimintamuodon luonnehdinnasta.

Seitterille sodan ja diplomatian vastakkainasettelu liittyy hänen yritykseensä revidoida näkemystä 'ulkopolitiikasta' kaiken politiikan paradigmat. Valtio- ja hallituskonseptiosta irrotettuna tämä merkitsee sitä, että kaikelle politiikalle tunnusomaista on 'ulospäin suuntautuneisuus', suhtautumistapa johonkin 'ulkopuoliseen'. Tämä näkemys nojaa strukturalismin keskeiseen ideologiseen position, de Saussuren lingvistiikan oppiin että kielessä on vain eroja (225—228). Tältä kannalta Seitter julistaa: »Als Mikrophysik, die die Substanzen in Verhältnisse auflöst, die Aussenverhältnisse sind und ihrerseits wieder — andere — Aussenverhältnisse 'enthalten' ist der Strukturalismus die Wissenschaft von Aussenpolitik — auch im innersten» (231).

Tämä formulointi sisältää tendenssin rajoittaa politiikka 'suhteisiin' (Verhältnisse). Tämän vastapainoksi tekijä tuo 'aktiivisempana' komponenttina mukaan 'suhtautumistavan' (Verhalten). Se intuitio mikä hänellä on 'politiikasta' pelkistyy tätä tietä alaotsikkoon 'Verhaltensweisen und Verhältnishältnisse' (192—204).

Seitterin teos aktualisoi nimenomaan politiikan strategista, taktista ja teknistä puolta, politiikkaa tehtävänä ja tehtynä 'policynä'. Tässä se eroaa edukseen vanhoista, esimerkiksi Kelsenin koulukunnan parissa aikanaan kehitetyistä, päämäärä-keino-ajatteluun sidonnaisista 'politiikka policynä' -konseptioista tai valtioparadigmassa pitäytyvästä 'policy-analysisista'. Mutta edelleen jää kysymään, missä on 'politiikan (policyn) poliittisuus'?

KARI PALONEN

Steven J. Brams: **Superpower Games: Applying Game Theory to Superpower Conflict**. Yale University Press, New Haven and London 1985. xvi + 176 s.

Neljännesvuosisata sitten ilmestyi Thomas C. Schellingin teos *The Strategy of Conflict* jossa tarkastellaan konfliktien kuluun, ratkaisuun ja lopputuloksiin vaikuttavia tekijöitä teoreettiselta kannalta. Muuan tuossa kirjassa esitetty ajatus, joka erityisesti supervaltojen konfliktien teoriassa on saanut huomiota osakseen on uhka, joka jättää jotakin sattuman varaan. Mitä järkeä sitten voi olla sellaisessa uhkauksessa, jossa »keppiä» ei välttämättä käytetäkään silloin, kun uhattava ei toimi uhkaajan haluamalla tavalla? Tietynlaisen vastauksen tähän kysymykseen löysivät jo MAD:n (mutual assured destruction) parissa askarrelleet strategit todetessaan, ettei pelote, jonka keskeinen piirre on molemminpuolinen tuho, ole lopulta kovin vakuuttava. MAD-ajattelu perustuu itse asiassa deterministiseen uhkaan, joten MAD:n epäilijät tulivat myös epäilleeksi deterministista uhkastrategiaa.

Muuan Steven J. Bramsin uuden kirjan havainnoista on se, että determinististen ja ei-determinististen uhkien järkevyyttä riippuu ratkaisevasti konfliktien luonteesta. Ei kuitenkaan niin, että esim. perheriidoissa, jengitappeluissa tai suurvaltaristiriidoissa välttämättä olisi eri »logiikka» ja siten erilaiset uhkausstrategiat, vaan niin, että konfliktien peliteoreettinen esitysmuoto samalla kertoo sen, minikätyypiset uhkaukset voivat tulla kysymykseen. Niinpä laajasti tutkitussa vangin ongelmapelissä sattumaan perustuvat uhkaukset eivät voi olla järkeviä. Kertauksen vuoksi seuraavassa esitetään vielä kerran vangin ongelman voittomatriisi:

	yhteistyö	kilpailu
yhteistyö	3,3	1,4
kilpailu	4,1	2,2

(4 = suurin voitto, 1 = pienin voitto)

Olettakaamme nyt, että rivipelaaaja haluaa saada sarakepelaajan valitsemaan yhteistyön tekemällä seuraavan uhkauksen: »valitsen yhteistyön, mutta jos sinä valitset kilpailun tulen vastaamaan asian vaatimalla tavalla, ts. tulen valitsemaan myös kilpailun tietyllä todennäköisyydellä». Tämäntyyppisen ei-deterministisen uhkauksen tekee käyttökeltvottomaksi se, että ainoa järkevä tapa vastata kilpailuun vangin ongelmapelissä on valita (deterministisesti) kilpailu. »Uhkaamalla» valita joskus myös yhteistyö sarakepelaajan valitessa kilpailun rivipelaaaja tuleekin itse teossa luvanneeksi vastustajalleen pääpalkinnon (4) tietyllä todennäköisyydellä. Tämä tuskin ketään pelottaa.

Tilanne on aivan toinen kun pelataan ns. jänishousupeliä, jonka voittomatriisi on seuraava:

	yhteistyö	kilpailu
yhteistyö	3,3	2,4
kilpailu	4,2	1,1

Tässä yhteydessä deterministinen uhkaus (»jos kilpaillet, niin minäkin kilpailen») ei selvästikään ole uskottava. Robert McNamaran sanoin: »uskottava uhka ei voi perustua epäuskottavaan tekoon». Jälkimmäinen olisi tässä tapauksessa kilpailun valitseminen tilanteessa, jossa vastustaja tekee saman valinnan, onhan tulos tuolloin 1, siis huonoin mahdollinen. Juuri tästä syystä massiivisen vastaiskun strategia ei ole uskottava. Jos sen sijaan uhkaajan uhka jättää jotakin sattuman varaan, voi se olla paitsi uskottava myös tehokas. Tällöin nimittäin ei-deterministinen tai täsmällisemmin probabilistinen uhka »valitsen yhteistyön, mutta jos sinä valitset kilpailun, tulen myös valitsemaan kilpailun todennäköisyydellä 1-p» antaa uhattavan valittavaksi kaksi optiota: (i) yhteistyön tuoma voitto 3, tai (ii) suurin voitto 4 todennäköisyydellä p ja pienin voitto 1 todennäköisyydellä 1-p. Sopivan pienellä p:n arvolla uhattava saattaa hyvinkin kallistua (i):n kannalle, jolloin uhkaus on toiminut halutulla tavalla.

Brams tarkastelee kirjassaan lähinnä vangin ongelma- ja jänishousupelejä. Kirja ei kuitenkaan ole varsinaisesti peliteorian johdantoesitys, vaan motivaation muodostavat supervaltojen vuorovaikutuksen erityispiirteet. Pelotteiden problematiikkaa tarkastellaan jänishousupelin valossa. Tässä yhteydessä probabilististen uhkien luonne ja merkitys on keskeisen huomion kohteena.

Varustelukilpaa analysoidaan vangin ongelmapelinä. Brams esittelee aiemmasta teoksestaan (*Superior Beings*) tuttua siirtojen teoriaa. Teorian ratkaisukäsitteenä on kaukonäköinen tasapaino, so. tila, josta pelaajat eivät näe järkeväksi siirtyä ennakoituaan vastustajan vastasiirrot. Varustelukilpailun yhteydessä Brams tarkastelee ehdollisen yhteistyöhenkisyuden hyödyllisyyttä, kun pelaajilla on tietty todennäköisyys todeta vastustajan valinneen kilpailun (kun tämä on todella kilpailun valinnut). Analyysin johtopäätöksenä on melko ilmeinen toteamus, jonka mukaan riittävän suuri huijaamisen toteamistodennäköisyys voi tehdä molemminpuolisesta yhteistyöstä stabiilin lopputuloksen. Tästä näkökulmasta katsoen siis yhä sofistikoitumman tiedusteluteknologian ilmaantumista voidaan pitää jopa stabiliteettia lisäävänä seikkana. Tässä yhteydessä Brams ei kuitenkaan tule ottaneeksi huomioon sitä aiemmissa yhteyksissä tekemäänsä havaintoa, että jänishousupelissä tietyn rajan jälkeen voidaan sanoa, että joka tietoa lisää, se tuskaa lisää. Tässä pelissä nimittäin

kaikkietävä pelaaja on selvästi alakynnessä ei-kaikkietävää pelaajaa vastaan edellyttäen, että jälkimmäinen tietää edellisen kaikkietävyyden. Vangin ongelmassa kaikkietävyydestä ei ole haittaa, mutta ehkä tiedustelun problematiikan tarkastelu erikseen deterrenssein (ja siis jänishousupelin) ja toisaalta kilpavarustelun (ja siis vangin ongelman) yhteydessä olisi ollut valaisevaa.

Superpower Games osoittaa elementaaristen peliteoreettisten konstruktioiden olevan suureksi avuksi kun pyritään ymmärtämään suurvaltojen vuorovaikutussuhteita. Vaikka Bramsin tarkastelemat pelit ovat varsin yksinkertaisia, kyetään jo niidenkin avulla analysoimaan ja tuomaan esille mielenkiintoisia suurvaltakonfliktien piirteitä. Bramsin merkittävien kontribuutio tässä teoksessa on todennäköisyyksiä sisältävien ratkaisukäsitteiden esittely. Vaikkei Ockhamin partaveitseen uskoisikaan, on aina valaisevaa nähdä, miten suhteellisen yksinkertaisella käsittevälineistöllä kyetään ottamaan haltuun monimutkaisen tuntuja ja intuitiivisesti paradoksaalisia ilmiöitä, joita suurvaltasuhteet silloin tällöin tuovat esiin. Suosittelem vilpittömästi teosta kaikille kansainvälisen politiikan ja konfliktien tutkijoille. Oppikirjanakin teosta voisi ehkä käyttää, kuitenkin ensisijassa syventävissä opinnoissa tai jatko-opinnoissa, ts. perustutkinnon suorittamisen jälkeen.

HANNU NURMI